

Одинцова І.М.

*аспірант Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
адвокат*

ДОКТРИНАЛЬНІ АСПЕКТИ ІНСТИТУТУ АДВОКАТСЬКОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Певні аспекти проблеми становлення та розвитку інституту захисту привертають увагу науковців, що створює добротну наукову базу для подальшого дослідження проблеми адвокатського розслідування з урахуванням останніх змін в Конституції та законодавчих актах України.

Законодавче твердження, що «захисник користується процесуальними правами підозрюваного, обвинуваченого, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо підозрюваним, обвинуваченим» не є розширення прав сторони захисту, а навпаки, вказує на обмеження можливостей здійснення функції захисту.

Надання стороні захисту чинним КПК України права витребувати і отримувати від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб копії документів, тоді, коли, згідно ч. 2 ст. 84 Кримінально – процесуального кодексу України 2012 року, копії документів не являються процесуальними джерелами доказів, рівно як і отримувати від громадян пояснення, коли такі пояснення за приписами ч. 8 ст. 95 КПК України «не являються джерелом доказів», потребує суттєвого удосконалення інституту доказової діяльності захисника.

Захисник – потенційно вагома фігура доказової діяльності в умовах змагального судочинства, але його потенційна вагомість може стати реальністю лише коли він зможе здобути та надати суду неспростовні докази захисту.

Відповідно до зміни правових основ діяльності адвокатури, які внесені в Конституцію України в 2016 році, доцільно удосконалити норми чинного КПК України, які визначають повноваження захисника щодо збирання, перевірки та дослідження доказів, здійснення ним самостійного адвокатського розслідування.

В нормах ст. 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» можна вбачати основи так званого «інституту паралельного адвокатського розслідування». Але згідно з ч. 3 ст. 9 КПК України «закони та інші нормативно-правові акти України, положення яких стосуються кримінального провадження, повинні відповідати цьому Кодексу. При здійсненні кримінального провадження не може застосовуватися закон, який суперечить цьому Кодексу». Отже інститут адвокатського розслідування може стати дієвим лише коли буде заново сформований і закріплений в КПК України.

Скасування імперативних тверджень, що «пояснення, не є джерелом доказів», відкріє можливість використовувати в якості доказів саме отримувані захисником пояснення громадян, оскільки допитувати їх захиснику права не надано. Доцільно передбачити, що при отримання пояснень від особи, захисник зобов'язаний роз'яснити особі положення ст. 63 Конституції України, право нічого не говорити, не свідчити іншим чином проти себе, членів своєї сім'ї і своїх близьких родичів.

Вважаємо, що в умовах розширення можливостей сторони обвинувачення на збирання доказів за рахунок негласних слідчих (розшукових) дій, для встановлення реальних можливостей реалізації принципу змагальності сторін, буде виправдано використання захисником в кримінально-процесуальному доказуванні результатів приватної детективної діяльності, яка могла б здійснюватися приватними детективами на основі відповідно нового законодавства за окремими дорученням захисника.

В аспекті розвитку інституту адвокатського розслідування, пропонуємо доповнити КПК України окремою нормою – ст. 93-1 «Діяльність захисника щодо здійснення збирання, дослідження та перевірки доказів (паралельного розслідування)» такого змісту:

«Для здійснення захисту і необхідного для цього збирання, дослідження та перевірки доказів (паралельного розслідування захисника)», захисник вправі:

- збирати відомості про джерела і носії доказової інформації та факти, що можуть бути використані як докази у справі;
- отримувати пояснення від осіб, які мають інформацію щодо обставин кримінального провадження;
- ознайомлюватися на підприємствах, в установах та організаціях. органах державної влади та місцевого самоврядування із необхідними документами і матеріалами, за винятком тих, таємниця яких охороняється законом, а також робити копії документів, необхідних для судового розгляду справи;
- одержувати копії документів, чи засвідчені посадовими особами довідки від підприємств, установ, організацій, об'єднань (довідки, характеристики, копії договорів, накладних і ін.), а від громадян – за їх згодою;
- здійснювати пошук та фіксацію доказової інформації відкритого доступу засобами інтернет-мережі;
- витребувати копії матеріалів інвентаризацій, ревізій, аудиторських перевірок, митних оглядів та інших адміністративних проваджень, технічних та відомчих розслідувань, (за виключенням тих, таємниця яких охороняється законом), які мають відношення до кримінального провадження;
- витребувати копії матеріалів журналістських розслідувань та публікацій в ЗМІ, які мають значення для кримінального провадження;
- зберігати отримані речові докази, документи, матеріали технічного документування та інші доказові матеріали в умовах конфіденційності;
- заявити клопотання про проведення експертиз, бути поставленим до відома про призначені слідчим експертизи, заявляти відвід експертам, клопотати про постановку перед експертом додаткових питань чи про призначення додаткових і повторних експертиз, ставити додаткові питання експерту;
- самостійно ставити перед експертами питання, необхідні для дослідження доказових матеріалів та одержувати письмові висновки фахівців з питань, що вимагають спеціальних знань;
- заявляти клопотання слідчому про провадження необхідних слідчих дій, та в разі відмови в їх провадження отримувати копію постанови про відмову з задоволенні клопотання і оскаржувати таку відмову прокурору та слідчому судді;
- в разі загрози втрати важливих доказів вимагати невідкладного проведення необхідної слідчої дії слідчим суддею, або судом;
- бути присутнім при провадженні будь-яких слідчих дій, що проводяться за участі підзахисної особи або за клопотанням підозрюваного, обвинуваченого або його самого;
- бути присутнім при провадженні слідчих дій, які носять неповторний характер, незалежно від участі в них підзахисної особи, поставивши до відома слідчого про намір прийняти участь в таких діях, а з дозволу слідчого брати участь і в інших слідчих діях;
- застосовувати науково-технічні засоби при провадженні тих слідчих чи судових дій, у яких бере участь;
- на будь-яких стадіях кримінального провадження подавати для залучення до справи докази, які є в його розпорядженні;
- брати безпосередню участь у судовому слідстві та судовому дослідженні доказів;
- приймати участь у перехресному допиті осіб в судовому слідстві, та задавати допитуваним особам запитання;
- висловлювати в судовому засіданні свою думку щодо належності до справи, допустимості та достовірності досліджених доказів;
- виступати в судових дебатах та давати оцінку окремим доказам і їх системи, а також доведеності чи недоведеності окремих фактів та вини підсудного».